HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כי עבדים אנחנו. פסוק הוא בספר עזרא ויש עליו חסר לפני עמלק: **נעשה לכם.** לך לגו כמעט כלו: **לחיו של רשע.** כלומר דומה לו: **בן גילו.** בן מזלו. שניהן דעת אחת היה להן: **נקם להחריב.** יסוד שיסד זרובבל בנית המקדש בימי כורש לפני מחשורוש כמו שמעת בספר עזרא (פרק ד): **שנאה.** שנאמה לשטן לכם שלא יבנוהו: **[1]כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן [ב]המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [2]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [3]זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [4]ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה [5]עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה [6]וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדוב [ג]ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [7]בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית [ד]בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר [8]ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר [9]המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [10]שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם [ה]אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [11]ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח העם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב [12]והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח העם זה המן דכתיב [13]והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא [14]כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא [15]או הנסה אלהים וגו' [א] [16]ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי [ו] הדא דכתיב [17]והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר [18]לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא [19]ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא [20]והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם [ב] אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר [21]אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר [22]ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר [23]ויהי המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [24]הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [25]הוא דתן ואבירם הן ברשעו מתחילתן ועד סופן [26]הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [27]אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו [28]הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן [29]ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר [30]כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה [7]רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה [31]ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב [ט]ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב [32]חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך [י]וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב [33]והיה הגוי והממלכה אשר לא [יא]יתן את צואריו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן**

שלשה מלכו בכל העולם כולו.
והם לגלג תמיד
מלכמנדר' מוקדון משוס לגלג לייני
הכא לגלג נמותם הכמוניים להלית:
אמת

סימן

1. כִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבַעֲבֻדָּתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ וַיֵּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֵת לָנוּ מִחְיָה לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתֶיהָ וְלָתֵת לָנוּ גָּדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלָ͏ִם:
עזרא ט ט
2. הַרְכִּבְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבְמָיִם וְאַתּוֹצֵאתָנוּ לְרְוָיָה: תהלים סו יב
3. זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: תהלים צח ג
4. אֲרִי נָהַם וְדֹב שׁוֹקֵק מֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל:
משלי כח טו
5. עָלְתָה אַרְיֵה מִסֻּבְּכוֹ וּמַשְׁחִית גּוֹיִם נָסָע יָצָא מִמְּקוֹמוֹ לָשׂוּם אַרְצְךָ לְשַׁמָּה עָרֶיךָ תִּצֶּינָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: ירמיהו ד ז
6. וְאֲרוּ חַיְתָה אָחֳרֵי תִנִּינָה דְּמָיָה לְדֻבָּ וְלִשְׁטַר חַד הֲקָמַת וּתְלָת עַלְעָיָן בְּפֻמַּהּ בֵּין שִׁנַּהּ וְכֵן אֲמַרִין לַהּ קוּמִי אֲכָלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא:
דניאל ז ה
7. בָּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמְקֻרֶה וּבְשַׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת:
קהלת י יח
8. וְאִם מָךְ הוּא מֵעָרֳכֶךָ וְהָעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהָעָרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרֹכֶנּוּ הַכֹּהֵן:
ויקרא כז ח
9. הַמְקֻרֶה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עֲבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: תהלים קד ג
10. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל: לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: תהלים קכד א-ב
11. בִּרְבוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעָם וּבְמֹשֵׁל רָשָׁע יֵאָנַח עָם: משלי כט ב
12. וּמְרַדְכַי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחָזִר וַעֲטָרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֳלָה וְשָׂמֵחָה:
אסתר ח טו
13. הָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמָן יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשָׁן נָבוֹכָה:
אסתר ג טו
14. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: דברים ד ז
15. אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: דברים ד לד
16. וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמְאָה

מ) ס"ג מרדכי, **נ)** ע"ז ג: **ס)** שבי פרס לתת **ע)** עלינו ממיה: **נשא בימי נבוכדנצר.** שהטילנו למוך הכבשן: **לימי רגו לו לפפי ארך אף ישועה אלהינו בימי מרדכי.** שהסבר נגלה לכל האומות שהלכו מגרות בכל העולם: **פ) מסורגנין.** מלוכסין בצבר: **נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך.** כמי שלא היה יכול להושיע: **מדם ולא מלך.** זה המן: **רב מתנה [אמר] מהכא.** פתח פתחא: **[ד]בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר.** מה שכתב נמוכה ואין קונה [ג] גזר המן שלא יהא מדם כשלי לקנות מהן לעבד: **ושמואל אמר [ג] מהכא.** פתחא מלמקמים וגו': **ואם לא מעירנו וגו'.** לך לגו נעשנו על שמעל שאול על ידי שלא הרגו את אגג: **[ה]אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא.** שלא היה מזרע המלוכה: **כי הוא רודה.** כמיד בשלמה: **כשם שמלך על הפפה [ד] ועל עזה וכו'.** ומכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: **מלכו בכיפה.** תמת כל כיפת הרקיע: **הא דאמרן.** מהודו ועד כוש:

ס) ע"ג מרדכי, **ע)** ע"ז ג: **פ)** קדושין עב., **צ)** [מענית ז:], **ק)** סנהדרין כ:, **ר)** [ל"ל עובדנגר ומחשורוש], **ש)** [ל"ל ואמרו אין והספיע לפ ממלכה ולפ הגוי וגו'], **ת)** [ל"ל יעבדו אמו לפ עובדנגר מלך בבל ולפ אסר לפ ימן וגו'], **א)** [ל"ל נמן], **ב)** [דברים כח].

גליון הש"ס

גמ' אדם ולא מלך. ע"ז ע"ז קף ג ע"ש תד"ה ככלים: **ר"ש"י** ד"ה מסורבלין פלובשין. ע"ר רש"י שבת קף קלו ע"ב ד"ה קנון המסורבל: ד"ה אה אוי. ע"ר סנהדרין קף קג ע"ב וכרש"י שם ד"ה לפ לפ לשמש. וכרש"י הוספ יג טו:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' שמר רב ווי וכי נתקיים מה שכתוב בתורה והמכרתם שם: **(ב)** רש"י ד"ה כי עבדים וכו' לפני מלכי פרס: **(ג)** ד"ה ושמואל אמר פתח פתחא מהכא לפ מלפמים: **(ד)** ד"ה כשם שמלך על תפסח. נ"ב הפ לפ פרש"י כלום על כשם שמלך מהודו ועד כוש משום דלפס שחכר מהודו עד כוש תמילה ולפ זו לפ זו קאמר אבל הכא הוכיר תפסח ועזה ולריך לפרש הד"ק כי קאיל לפ לשמש. וכרש"י הוא דוקא כל עבר הנהר ממתפסח ועד עזה (סנהדרין כ:).

רבינו חננאל

אחשורוש אחיו של ראש ובן גילו של ראש, פי' אחשורוש את שהה לראש. אחיו של נבוכדנצר כו'. הוא אחשורוש, הוא ברשעתו מתחילתו ועד סופו. ת"ר שלשה מלכו בכיפה, אחאב ונבוכדנצר) ואחשורוש כו'.

מוסף רש"י

וארו. והנה. **אחרי.** ממנה (ע"ז ב:). **ומסורבלין.** בעלי בשר לשון עוסי ושומן הוא ובעלמא נמי אמרינן (שבת קלו:) קנון מסורבל בבשר, המעופש בבשר בסרבל (קדושין עב.) ולשון מלבוש הוא כמו (לעיל ג) בפיפתו בסרבלייהון (ע"ז ב:). ואין להם מנוחה כדוב. דוב אין לו מעופה אלא טוען ופע כל שעה (שם) כשהוא קשור הולך ופע ממיד סביבותיו (קדושין שם), כך מלך על כל העולם כולו. וכסי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה כך מלך על כל העולם כולו. וכסי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר ממתפסח ועד עזה (סנהדרין כ:).

ב) כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדוב ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח העם זה המן דכתיב והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא או הנסה אלהים וגו' [א] ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי [ו] הדא דכתיב והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם ב אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר ויהי המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו הוא דתן ואבירם הן ברשעו מתחילתן ועד סופן הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב והיה הגוי והממלכה אשר לא יתן את צואריו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן

צוארו בעול מלך בבל וברעב ובדבר ובגזירה אפקד על הגוי ההוא נאם יי עד תמי אתם בידו: ירמיהו כז ח